

les idees i els sentiments que li ocupaven l'esperit (...) lliçó inapreciable per als moderns". Una visió de l'art medieval molt coincident amb que la revista *D'Ací D'Allà* va publicar pocs mesos després, en el seu número especial dedicat a l'art del segle XX. (FOTO 3)

El desastre de la Guerra civil espanyola va fer que l'art medieval català viatgés a París el 1937. El motiu era la protecció del patrimoni en temps de guerra, però, com els millors artistes del segle XX, va trobar-hi també el reconeixement artístic, àmpliament difós pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat Republicana. L'exposició *L'Art Catalan du Xe au XVe siècle* es va celebrar al museu Jeu de Paume i el seu èxit va fer que es prorrogués al Chateau du Maisons Laffitte, per a coincidir amb l'Exposició Internacional de París. Picasso, que presentava el *Guernica* al Pavelló de la República Espanyola, formava part de la Comissió Executiva de l'exposició d'art català a París.

Coincidint amb l'exposició Christian Zervos (crític d'art, fundador de la revista *Cahiers d'art* i autor del primer catàleg raonat de Picasso) publicava *L'art de la Catalogne: de la seconde moitié du neuvième siècle à la fin du quinzième siècle* que, en la seua versió anglesa es va presentar amb una faixa publicitària dedicada a Picasso i a la gran influència de l'art català en el seu desenvolupament com artista, contribuint, de ben segur, a la visió moderna del romànic català. (FOTO 4)

Christian Zervos, *Catalan Art*, Londres 1937, amb la faixa publicitària del reconeixement de la influència de l'art Català en Picasso.
© foto: Gemma Ylla-Català, 2017

L'acta de consagració de l'església ribagorçana de Sant Climent de Rallui i les seues miniatures

Des del triomf del Cristianisme, les esglésies parroquials han estat el principal nucli cohesionador de la vida col·lectiva als pobles de tot Occident.

Des del naixement fins a la mort, gràcies a l'administració dels sacraments del baptisme i de l'extremunció, i de tots els altres que hom anava rebent en el transcurs vital d'un temps essencialment teocèntric, els moments més importants de la vida de la gent transcorrien a l'engir de l'església parroquial, on se celebraven els matrimonis i on els diumenges i els altres dies de precepte tenia lloc el sant sacrifici de la missa. Fins i tot el so vibrant de les campanes marcava el ritme diari, i l'any era el litúrgic.

Però les esglésies no podien ésser el centre del culte de les comunitats cristianes si abans no havien estat degudament consagrades per un bisbe, cosa que es feia en una solemníssima celebració que reunia tot el poble fidel de la parròquia corresponent sota la presidència, sovint, dels comtes i dels més alts prelats del territori, i àdhuc, de vegades, d'altres indrets, d'on venien convidats, a més de la del bisbe consagrant, és clar.

I, com és natural, hom preparava amb la màxima cura l'acte, però també el pergamí que havia de guardar memòria escrita de tan gran solemnitat, i hom feia amb el mateix remirament com si de la pàgina d'un preuat còdex es tractés. Algun cop, com succeí a Santa Maria d'Er, a la Cerdanya, fins i tot hom gravava en pedra la data i altres notícies referents a la consagració, com el nom del bisbe consagrant, del prevere peticionari i dels sants titulars de l'església, per fer més perdurable el record d'un acte tan assenyalat.

Fotografies: Marta Puyol. Cedides per www.sipca.es

Jesús Alturo i Tània Alaix. Seminari de Paleografia, Codicologia i Diplomàtica de la Universitat Autònoma de Barcelona

Ni cal dir que, en aquestes avinenteses, s'usava la millor cal·ligrafia possible i hom recorria a la major elegància d'estil a què podien arribar els més reputats escriptors, recolzats aquests manta vegada en fórmules textuais ja emprades anteriorment per altres tabel·lions, o emparats en els millors coneixements que posseïen i en les més inspirades aptituds literàries de què eren capaços. D'aquí que no fos estrany que hom acostumés a reservar la seua redacció i còpia als escribes que solien actuar com a secretaris dels bisbes consagrants, que, com és lògic, eren escollits entre els eclesiàstics culturalment més sobresortints.

Però, tot amb tot, no era gaire freqüent que hom decorés el pergamí amb miniatures. No era aquest un fet únic, certament: basti recordar el diploma que recull la fundació de la confraria de Sant Martí del Canigó, de l'any 1195, amb una artística miniatura que representa un pantocràtor i, sota d'ell, una celebració eucarística.

Però tampoc no era aquesta la forma més habitual de procedir. A més de la remuneració necessària per pagar un complement que s'afegia al preu de la còpia, mai barata, calia la imprescindible perícia tècnica i artística per part de l'il·lustrador.

I tanmateix aquest és el cas de l'acta de consagració de l'església parroquial de Sant Climent de Rallui, actualment un despoblament de la Ribagorça. Aquesta església fou consagrada pel bisbe ribagorçà Aimeric el mes de novembre de 1007, un dimarts; per tant, hagué d'ésser el dia 25 d'aquell mes i any, si és que no hi ha error en la còpia i hem d'entendre el dia 23, que és precisament el dia en què se celebra la festivitat de Sant Climent i que aquell any escaigué en diumenge. En qualsevol cas, fa ara just mil deu anys.

I l'acta fou posada per escrit per un jutge de nom Borrell, el qual també fou l'encarregat d'escriure la donació que el desembre de l'any següent el comte Sunyer de Pallars féu a l'abat d'Ovarra Galí de la

Fotografia: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Archivo Histórico Nacional, CLERO-SECULAR_REGULAR, Car. 690, N. 19 rº

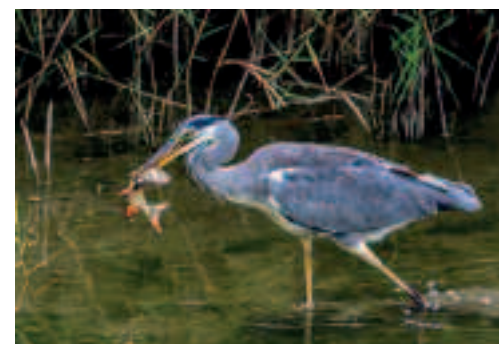

Foto: Pep Agudé

vila de Rallui per tal que aquest la repoblés després de la devastació de què havia estat objecte per part dels sarraïns quan aquests atacaren la Ribagorça sota comandament d'Abd al-Malik, el fill d'Almansor, el 1006.

Tot sembla indicar que l'acta de consagració s'ha conservat en la seua versió original. I hi podem constatar una no mala cal·ligrafia, deguda a l'esmentat Borrell, a qui també hem d'atribuir la realització de la miniatura que encapçala el diploma i del dibuix que precedeix la seua sig-

natura; ambdós de realització no magistral, però tampoc mediocre.

La miniatura inicial representa Crist en majestat en una versió força primitiva entre els exemples catalans en ser de l'any 1007. El motiu d'aquesta representació al principi del document, pot trobar explicació en el desenvolupament de la cerimònia de consagració d'una església, car en ella la litúrgia intentava d'activar tots els sentits dels participants en l'acte. No sols l'oïda era sadollada d'oracions, pregàries i cants, sinó també el sentit de la vista havia d'estar atent a tots els gestos del bisbe consagrant i dels seus ministres, en el marc d'un temple convenientment il·luminat. Però també l'olfacte s'impregnava de l'olor de santedat i l'encens estimulava la visió teofànica del Crist regnant eternament al Cel. I quina millor representació que la *Maiestas Domini* que introdueix l'acta de consagració per reflectir aquestes vivències? No debades Amalari de Metz, el gran liturgista del segle IX, ja havia explicat que l'encenser representava simbòlicament Crist.

I el dibuix que introdueix la part final del text és el d'un ocell que, amb la seua extremitat esquerra, ha atrapat un peix, símbol de l'aliment eucarístic. Es tracta d'una au ciconiforme, en la qual diríem que s'hi ha de veure la representació d'un berrat pescador, tan carregat de simbolisme, perquè el seu vol, per damunt els núvols, segons hom creia, el presentava tan decididament allunyat dels plaers terrenals, com amb result desig d'apropar-se a Déu.

Vet aquí, doncs, que la *Maiestas Domini* i el berrat pescador il·lustren perfectament el text de l'acta de consagració. I és que no cal recordar que la *Maiestas Domini* ens presenta Crist en majestat, això és, Déu Totpoderós, l'alfa i l'omega, el principi i la fi de tot, i, per tant, el Déu creador, però també el jutge del dia del judici final. D'aquí, normalment, el semblant sever de Crist a les Majestats, tot i que el del document de Rallui ens sembla més aviat de mirada compassiva, particularitat que potser reflecteix el tarannà benigne del jutge, escriba i il·luminador Borrell.

Hom diria, en qualsevol cas, que el bon Borrell ha volgut sintetitzar en els seus dibuixos la principal finalitat d'una nova església, que, per mitjà de la celebració de la santa missa damunt l'altar consagrat, ajuda a fer els fidels mereixedors del perdó de Déu el dia del darrer judici, i, amb el nodriment eucarístic, afavoreix l'atansament al Pare en un alt vol semblant al del berrat pescador.